

Burgerschapsonderwijs

KdG Expert
Karel de Grote Hogeschool

Burgerschapsonderwijs?

Wat is burgerschapsonderwijs?

A word cloud of terms related to citizenship education. The words are arranged in a roughly circular shape, with larger words being more prominent. The terms include: Burgerschap, Politiek, Diversiteit, Participatie, Mens Denken, Samenleving, Maatschappij, Dialoog, Identiteit Gender, Kritisch, Cultuur, Waarden, Duurzaamheid, Samenwerken, Wereld, Rechtstaat, Democratie, Gelijkheid, and Attitudes.

Burgerschap
Politiek
Diversiteit
Participatie Mens Denken
Samenleving
Maatschappij Dialoog
Identiteit Gender
Kritisch Cultuur Waarden
Duurzaamheid Samenwerken
Wereld
Rechtstaat Democratie
Gelijkheid
Attitudes

Wat is burgerschapeducatie?

= Jongeren zijn in staat om na **te denken** over actuele uitdagingen en **mee te werken aan oplossingen** met betrekking tot thema's zoals samenleven met anderen, duurzaamheid, klimaatverandering, migratie en democratie

4 D's van burgerschap

Democracy

Diversity

Duties

Doing

Burgerschapscompetenties

1. Interpersoonlijke competenties: hoe mensen interageren met elkaar op een microniveau
2. Maatschappelijke competenties: de relatie tussen jezelf en maatschappij op macroniveau vb.
 - politieke systeem
 - Mensenrechten
 - omgaan met verschillen op een samenlevingsniveau

Van lokaal naar globaal burgerschap

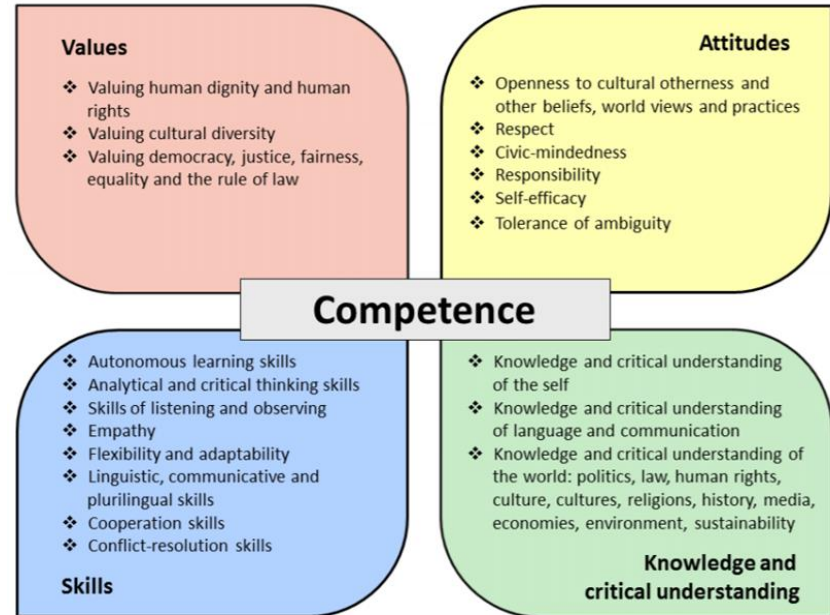
Van burgerschap als nationaal lidmaatschap naar een bredere invulling

- Niet enkel een politiek gegeven, ook sociaal en cultureel
- Bijvoorbeeld: ICCS, de *International Civics and Citizenship Study*, voegt in 2016 drie thema's toe aan de internationale meting van burgerschap:
 1. Duurzaamheid
 2. Sociale interactie op school: samenleven met anderen
 3. Het gebruik van sociale media als middel voor engagement

Kennis, vaardigheden, waarden en attitudes

- Europees referentiekader voor democratisch burgerschap
- Onderscheid tussen waarden en attitudes
- ✓ Blankson (2005) definieert attitudes zijn als 'een complexe mentale staat van je waarden, overtuigingen en je dispositie om op een bepaalde manier te handelen
- ✓ Leerlingen ontwikkelen attitudes op basis van hun waarden

Kennis, vaardigheden, waarden en attitudes

Kennis	Vaardigheden	Waarden	Attitudes
Een leerling weet wat democratische principes zijn	Een leerling kan naar standpunten van anderen luisteren en de eigen standpunten beargumenteren	Een leerling hecht waarde aan democratische principes	Een leerling is bereid om de dialoog aan te gaan en een actieve bijdrage te leveren

Rol van de school

De school als 'mini samenleving' = een oefenplaats in burgerschap

Waarom van belang op school?

1. Burgers hebben kennis nodig over de samenleving
2. Er is een toenemende wantrouwen tegenover politiek
3. Leerlingen moeten leren over democratische waarden

Rol van de school

Waarom van belang op school?

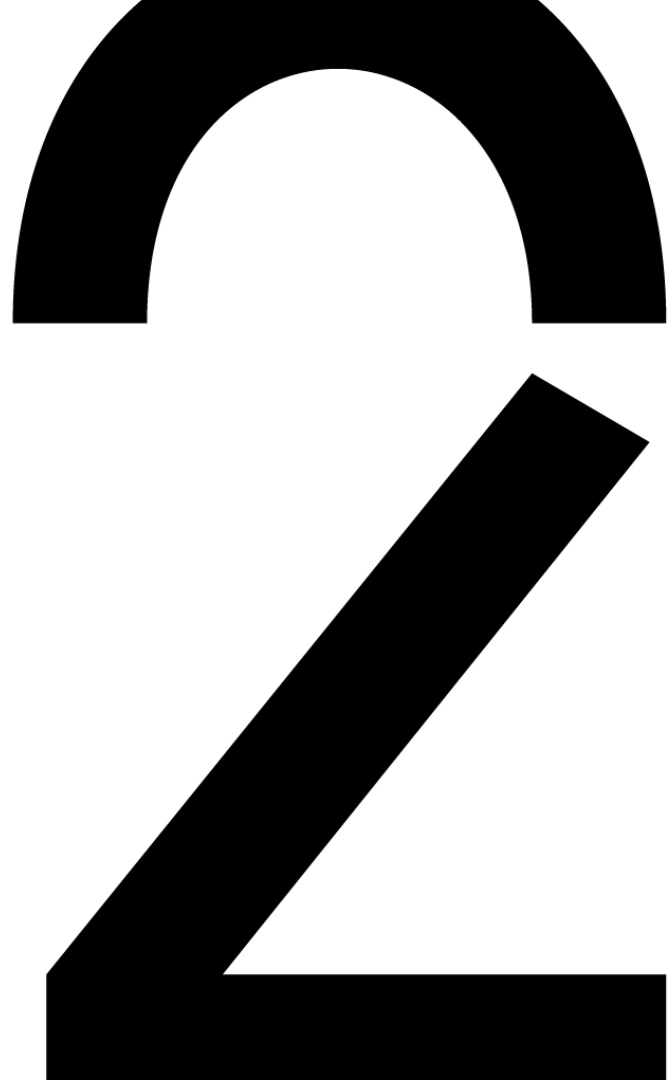
4. Leraren geven nooit waardevrij les. De keuze om iets *niet* te bespreken op school is ook een pedagogische keuze.

→ Best bewust burgerschapsbeleid vormgeven vanuit de waarden van de school

5. Kansarme leerlingen krijgen minder mogelijkheden om burgerschapscompetenties te ontwikkelen. Scholen kunnen een compenserende rol spelen om de burgerschapskloof tussen kansarme en kansrijke leerlingen te verkleinen.

**Visies op
burgerschap**

Drie types burgers volgens Westheimer

1. Persoonlijk verantwoordelijk burgerschap

Leerlingen leren via waarden en normen om afspraken en regels te respecteren. Individueel verantwoordelijke burgers sorteren hun afval, wijzen verdwaalde toeristen de weg, helpen een mindervalide om de straat over te steken,...

Voorbeeld: een inzameling op school voor een donatie van voedsel aan een voedselbank

Drie types burgers volgens Westheimer

2. Participerend burgerschap

Burgerschapsonderwijs stelt staat samenwerking in de samenleving centraal. Het gaat dan om vragen als: hoe wordt een staat geregeerd, welke instellingen of organisaties houden zich met maatschappelijke problemen bezig? Leerlingen worden gestimuleerd om zich bij anderen aan te sluiten om zo maatschappelijke problemen aan te pakken.

Voorbeeld: het zelf organiseren van een voedselbank of meehelpen in de voedselbank

Drie types burgers volgens Westheimer

3. Sociaal rechtvaardig burgerschap

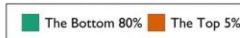
Hier ligt de nadruk op kritisch nadenken over rechtvaardigheid, gelijkheid, duurzaamheid,... Samenwerking is van belang maar hier komt bij dat er een kritische analyse over de oorzaken van maatschappelijke problemen aandacht krijgt.

Voorbeeld: de vraag wordt gesteld waarom sommige mensen zo arm zijn dat ze geen voeding kunnen kopen en er wordt getracht die oorzaken weg te nemen.

**Who owns more wealth,
the Bottom 80% or the Top 5%?**

Shares refer to groups in the wealth distribution of each country.
Data: World Inequality Database, numbers for 2021.

Twitter: @rubenmashien

Drie types burgers volgens Westheimer

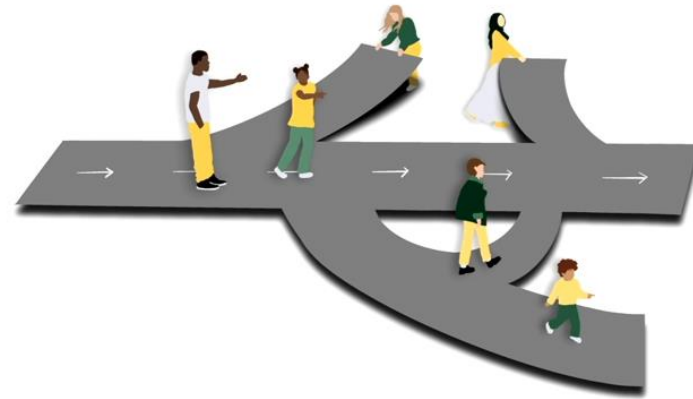
- Deze visies op burgerschap bouwen niet op elkaar verder in een leerlijn benadrukt Westheimer.
 - De focus richt hij vooral op sociaal rechtvaardig burgerschap.
 - Stel je team op school de vraag: wat doen wij? Zo gaat het Katholiek Onderwijs trachten de mogelijkheden van elk van de drie vormen mee te nemen naar het concept van 'Inspirerend burgerschap'.
- Waar ligt de nadruk op op jouw school?
- Waar willen jullie verder naartoe?

Visies op burgerschap

Voegen in de samenleving

Vormen van de samenleving

Hessel Nieuwelink, lector Burgerschapsonderwijs
Lectorale rede 9 februari 2023

Voegen in de samenleving past het best bij
persoonlijk verantwoord burgerschap

Het vormen van de samenleving past het best bij
participerend en sociaal rechtvaardig burgerschap

Visies op burgerschap

Inhoud?

'Zachte' aanpak

'Kritische' aanpak

Focus op een voluntaristische

Focus op sociale rechtvaardigheid

Vb. verkoop op school voor het goede doel
ongelijkheid bestuderen

Vb. zelfreflectie, systematische

Hoe wordt het onderwezen?

Aanpassingsgerichte aanpak

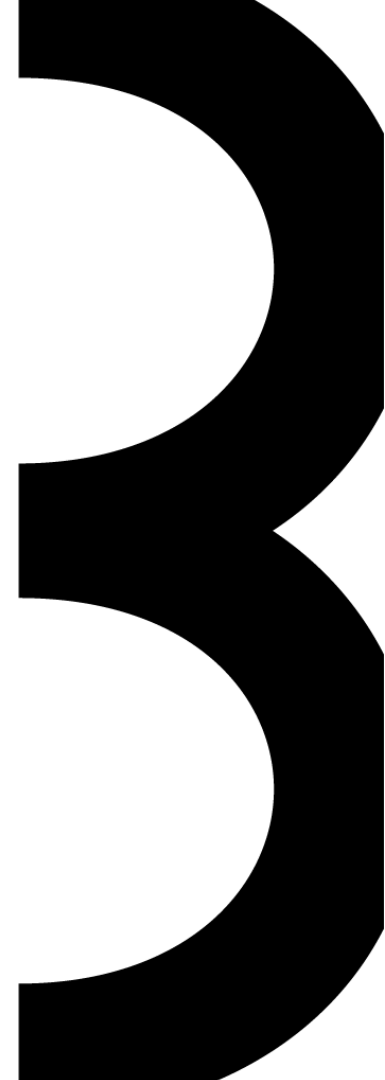

Transformatieve aanpak

Vb. Leerlingen leren om te recyclen

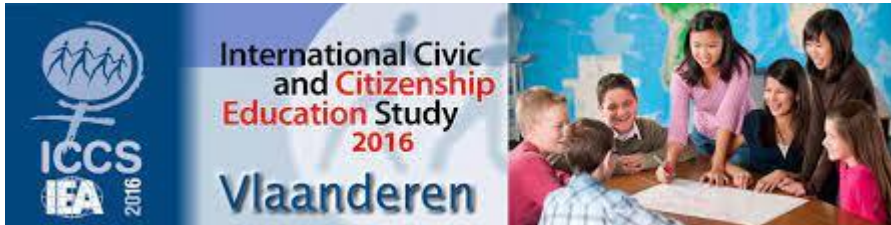
vb. debat met leerlingen over klimaatpijnbelaars

Burgerschap in Vlaanderen

Enkele tendensen

1. Nadruk ligt momenteel op kennis
2. Weinig zelfredzaamheid bij Vlaamse jongeren
3. Weinig participatie van jongeren op (brede) school
4. Leerlingen uit de A-stroom scoren duidelijk hoger dan leerlingen in de B-stroom

Kennis boven actie

- Kennis: hoger kennisniveau burgerschap bij Vlaamse jongeren dan in 2009 en het internationaal gemiddelde.
- Actie: 5de laatste plaats voor politieke zelfredzaamheid in ICCS studie
- Politieke zelfredzaamheid is bijvoorbeeld:
 - een internationaal conflict kunnen bespreken
 - mening beargumenteren over een politiek of sociaal onderwerp
 - verandering op school nastreven

Het merendeel van de leerlingen uit het zesde jaar vinden zichzelf ook onbekwaam op vlak van politieke zelfredzaamheid

Participatie op school

- participatie op school=
leerlingenraad, campagne voeren,
deelname aan debatten en discussies
op school
- 3de laatste plaats in de
internationale rangschikking

<i>Participatie op school</i>		
	Gemid- delde	Standaard- deviatie
DOM	54,66 ▲	11,11
NOR	53,54 ▲	9,48
PER	52,26 ▲	9,66
COL	52,20 ▲	9,21
SWE	52,00 ▲	9,48
MEX	50,95 ▲	10,30
CHL	50,91	10,40
RUS	50,28	10,29
HRV	50,14	8,29
LIT	49,90	10,25
MLT	49,60	10,64
Gemid.	49,32	10,28
DNK	48,88 ▲	9,47
SLV	48,81 ▼	9,95
TWN	48,68 ▲	11,06
BUL	48,55 ▼	11,18
FIN	47,51 ▼	9,08
LET	47,22 ▼	10,83
ITA	46,44 ▼	9,59
BEL (FL)	46,21 ▼	10,84
EST	46,19 ▼	10,36
NDL	41,13 ▼	10,29

Verschillen tussen onderwijsvormen

- Minder politieke kennis en bereidheid om te stemmen bij van leerlingen uit het beroepsvoorbereidend onderwijs dan uit de doorstroom.
- In het beroepsonderwijs ligt de nadruk van burgerschap vooral op ' **sociaal acceptabel gedrag** ' waar de nadruk vooral ligt op **kritisch burgerschap en persoonlijke ontwikkeling**
- Minder discussies over politieke en sociale problemen als mogelijkheden om deel te nemen aan politieke activiteiten in beroepsrichtingen dan doorstroomrichtingen

